

"Kruppist Çağ"dan Bugüne Savunma Sanayisinin Dönüşümü

Dr.
Ümit Naci Yorulmaz

Araştırmacı/Yazar

Haziran '26

Dünya tarihi, askeri-teknolojik hamlelerin mevcut siyasal düzenleri yıkarak yeni çağlar açtığı örneklerle doludur. Fatih Sultan Mehmet'in askeri dehasıyla döktürdüğü şahi topları, Orta Çağ'ın aşılmaz feodal surlarını yıkarak Yeni Çağ jeopolitiğini nasıl inşa ettiyse, 2. Dünya Savaşı'nın kapanışını yapan Manhattan Projesi de atom bombasıyla insanlığı, iki kutuplu nükleer bir dehşet dengesinin yönettiği modern bir küresel düzleme taşımış ve harp ekosistemlerinin küresel güvenlik mimarisini kökten değiştirmiştir.

Teknolojinin uluslararası sistemi inşası

Teknolojinin uluslararası sistemi bu denli radikal bir biçimde yeniden inşa ettiği o modern ve endüstriyel sürecin en önemli örneklerinden birisi 19. yüzyılın sonunda yaşanmıştır. Bu çerçevede, 1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı'nın Prusya'nın mutlak zaferiyle neticelenmesi, küresel sistemin yapısal olarak yeniden şekillendiği büyük bir dönüm noktasıdır. Krupp toplarının menzil, isabet ve ateş gücü bakımından Fransız ordusunun ağızdan dolmalı bronz toplarına karşı sağladığı üstünlük, savaşın kaderini belirleyen unsurlardan biri olmuştur. Sedan Muharebesi'nde Krupp'un arkadan dolmalı dövme çelik topları, modern sanayi kapasitesinin askeri doktrin ve siyasi mimari üzerindeki dönüştürücü etkisini görünür kılmıştır. İşte bu askeri ve endüstriyel kırılma benim "Klasik Kruppist Çağ" olarak adlandırdığım dönemin perdesini açmıştır.

Prusya-Fransa Savaşı'ndaki Krupp teknolojisinden hareketle literatüre giren "Kruppizm" kavramı, savaşı ve yıkımı bizzat tecrübe eden Fransız yazar George Sand tarafından militarist sanayileşmeye yönelik felsefi bir eleştiri olarak kullanılmıştır. Bu kavramsallaştırmayı daha sonra H. G. Wells, kapitalist kar hırsıyla birleşen Alman silah sanayisinin küresel sistemi savaşa sürükleyen yapısal karakterini anlatmak için genişletmiştir.

"Kruppizm" tanımı, gelişimi ve evrimi

Bugün Kruppizm, yalnızca tarihsel bir kavram değil, modern devletlerin savunma sanayisi üzerinden güç üretme, nüfuz kurma ve dış politika kapasitesi inşa etme biçimlerini açıklayan analitik bir çerçeve olarak ele alınmalıdır. Taylorizm, Fordizm ve Toyotizm üretim tarihini anlamak için nasıl işlevsel kavramlarsa, Kruppizm de bu yönüyle savunma sanayisinde küresel ölçekte etkin olan şirketlerin devlet aklı (raison d'Etat) ile tam bir entegrasyon içinde yapısal bir dış politika enstrümanına dönüşmesini, ittifak çemberleri inşa etme kaldırıcı olmasını ve egemenlik ilişkilerini şekillendiren bir bağımlılık asimetrisi üretmesini açıklamak için benzer bir işlev görür. Zira Kruppizm, savunma sanayisini yalnızca fabrikalarda üretilen silah sistemlerinden ibaret görmez. Bu sistemlerin arkasındaki diplomatik ilişkileri, tedarik bağımlılıklarını, eğitim ve bakım ağlarını, teknoloji transferini ve alıcı devletle kurulan uzun vadeli stratejik bağı birlikte ele alır. Kavram bu anlamda, Dwight D. Eisenhower'ın 1961'deki ünlü veda konuşmasında kavramsallaştırdığı Askeri-Endüstriyel Kompleks (Military-Industrial Complex-MIC) kuramından niteliksel olarak ayrışır.

Eisenhower'ın modeli, savunma sanayisinin iç siyaset, bütçe ve demokratik kurumlar üzerindeki içsel tehdidine odaklanırken, Kruppizm, bu yapının dış politikada bir nüfuz ve yapısal bağımlılık üretme mekanizması olarak nasıl işlediğini ortaya koyar.

1871-1918 arasındaki "Klasik Kruppist Çağ"da, Krupp ve Mauser gibi silah firmaları, onları fonlayan Ludwig Löwe, Gerson Bleichröder gibi finansal aktörlerin kurduğu küresel ticari ağlar ve nihayet Von der Goltz, Emil Körner gibi askeri danışmanlar Berlin'in "Küresel Güç (Weltmacht)" vizyonunun önemli araçları haline geldi. Osmanlı İmparatorluğu ve Latin Amerika pazarlarında neredeyse kusursuz işleyen Kruppist Dış Politika modeli, silah ticaretinin yalnızca ekonomik kazanç değil, diplomatik nüfuz ve stratejik hizalanma üreten bir araç olduğunu gösterdi. 1918'de Alman İmparatorluğu ve Hohenzollern Hanedanlığı siyasal iktidarını kaybederken, Krupp ailesi ve şirketi varlığını korudu.

Versailles düzeni de Kruppizmi sona erdirmeydi. Aksine onu daha dolaylı, daha esnek ve yeraltı karakterli bir forma itti. Silahsızlandırılan Berlin, Krupp başta olmak üzere savunma sanayisi aktörleri eliyle askeri-teknolojik birikimini sınırların ötesine taşıdı. İsveç'te Bofors, Hollanda'da Siderius ve Sovyet Rusya'daki Lipetsk ile Kama merkezli gizli işbirlikleri, Alman araştırma ve geliştirme (AR-GE) kapasitesinin paravan şirketler, teknik ortaklıklar ve örtülü ağlar üzerinden sürdürülmesine imkan verdi. Bu nedenle 1918-1945 arası dönem, "Totaler Krieg" yani "Topyekun Savaş" kavramından hareketle "Topyekun Kruppizm Çağı" olarak tanımlanabilir. Bu dönemde savunma sanayisi, yalnızca diplomasiin destek unsuru olmaktan çıkarak devletlerin ekonomik, bilimsel ve toplumsal kapasitesini kendi potasında eriten devasa bir savaş ekonomisinin merkezine yerleşmiştir.

1930'lardan itibaren totaliter rejimlerin yükselişyle bu miras daha ideolojik, agresif ve kuşatıcı bir karakter kazanmıştır. Bu bağlamda savunma sanayisi de topyekun savaş devletinin taşıyıcı kolonlarından birine dönüşmüştür.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kruppizm bu kez iki kutuplu bir "Bloklar Kruppizmi"ne evrildi. Soğuk Savaş'ta bir ülkenin kullandığı tüfekten uçağının radar frekansına kadar her unsur, sistemsal bir Silah Kardeşliği (Waffenbrüderschaft) ürettiyordu. Aynı silah sistemini kullanmak kriz anında mühimmat, yedek parça, bakım ve eğitim hatları üzerinden üretici merkeze bağlanmak anlamına geliyordu.

Nitekim Washington bu bağımlılık ilişkisini NATO bünyesindeki standardizasyon mekanizmalarıyla derinleştirirken, Moskova Varşova Paktı içinde katı bir lojistik hiyerarşi inşa etmiştir. Bugün ise bu model, gücün namlu çapından çok yapay zeka algoritmaları, otonom sistemler, elektronik harp, veri linkleri ve kaynak kodları üzerinden tanımlandığı "Neo-Kruppist Çağ"a bırakmıştır. Çok kutuplu dünyada savunma sanayisi, jeo-ekonomik rekabetin organik bir bileşenidir. AR-GE, finans, diplomasi, ham madde güvenliği ve tedarik zinciri yönetimi artık savaşa hazırlık kapasitesinin ana omurgasını oluşturur. Devasa savunma bütçelerine rağmen bağımsız askeri rasyonalite geliştiremeyen ve dış güvenlik şemsiyelerine bağımlı kalan aktörlerin kırılabilirliği, salt silah tedariki odaklı analizlerin yetersizliğini göstermektedir.

Ayrı yürü, birlikte vur

Bu noktada savunma sanayisi ile dış politikanın senkronizasyonu belirleyici hale gelir. Savunma sanayisi, yüksek AR-GE maliyetleri ve ölçek ekonomisi nedeniyle yapısal olarak ihracata bağımlıdır. Dolayısıyla bir ülkenin savunma ürünlerinin küresel pazarlarda kalıcı olabilmesi, yalnızca mühendislik başarısıyla açıklanamaz. Askeri platformların ihracatı bakım, eğitim, mühimmat, finansman, siyasi güven ve diplomatik süreklilik gerektirir. Bir başka ifadeyle savunma sanayisinin sürdürülebilir başarısı, dış politikanın jeopolitik etki alanıyla doğrudan bağlantılıdır.

Moltke'nin savaş meydanı için geliştirdiği "Getrennt marschieren, vereint schlagen" yani "Ayrı yürü, birlikte vur" ilkesi, bu ilişkiyi anlamak için güçlü bir model sunar. Savunma sanayisi kendi mühendislik rasyonalitesiyle, diplomasi ise siyasi ve hukuki dinamikleriyle ilerlemelidir. Ancak kritik eşikte bu iki alan aynı stratejik hedefe yönelmelidir. Teknik başarı geçici bir muharebeyi kazandırabilir fakat kalıcı jeopolitik etki, diplomasinin bu teknik başarıyı siyasi koruma, ömür devri yönetimi ve kurumsal doktrin uyumuyla tahkim etmesiyle doğar.

Harp tarihi muazzam teknolojik asimetrilere ve yerel/kısa vadeli başarılarla rağmen, bütüncül bir makro-strateji eksikliği nedeniyle trajik şekilde çökmüş devletlerin ve sistemlerin örnekleriyle doludur. Bir savunma ürününün küresel pazarda kalıcı bir yer edinmesi ve jeopolitik bir nüfuz alanı yaratması, bir başka ifadeyle muharebeyi kazanıp bütüncül bir savaşı kaybetmemesi bu senkronizasyon yeteneğine bağlıdır.

Ham madde tedarikinin önemi

Bu jeopolitik senkronizasyonun en hayati parametrelerinden biri de kritik ham maddelere erişim güvenliğidir. En üst düzey mühendislik ve tasarım kabiliyetlerine sahip olunsa dahi, tedarik zincirinde yaşanacak olası bir kırılmanın yaratacağı krizler, ikamesi ve telafisi neredeyse imkansız stratejik zafiyetler doğurur. Dolayısıyla bu asimetrik riskler ancak proaktif bir diplomasi ağının ve çok taraflı ticaret diplomasisi enstrümanlarının eş zamanlı devreye girmesiyle yönetilebilir. Nitekim günümüz "Neo-Kruppist Çağı"nda, akıllı mühimmatların güdüm sistemlerinden insansız platformların motor bloklarına kadar her kritik askeri mimarinin görünmez donanım omurgasını Nadir Toprak Elementleri (NTE) oluşturmaktadır. "Klasik Kruppist Dönem"de Kıta Avrupası jeopolitiği ve özellikle Almanya için Alsas-Loren bölgesinin zengin kömür ve demir havzaları neyi ifade ediyorsa bugün Çin'in nadir toprak elementlerinde özellikle ayrıştırma, rafinaj ve kalıcı mıknatıs üretimi gibi kritik halkalarda yüzde 90'a yaklaşan hakimiyeti de küresel piyasalarda benzer bir stratejik veto gücü üretmektedir. Gelineen noktada ham madde savaşları, en azından şimdilik, fiziki sınır aşımı veya konvansiyonel toprak ilhakıyla değil, tedarik hatlarının felç edilmesi, ihracat kotaları ve akıllı ambargolar gibi rafine jeo-ekonomik enstrümanlarla icra edilmektedir.

Türkiye'nin savunma sanayisi ekosistemi

Bu dönüşüm matrisinde Türkiye'nin son yıllarda geliştirdiği savunma sanayisi ekosistemi ayrıca dikkati çekicidir. BAYKAR'ın insanlı ve insansız hava aracı (İHA-SİHA) sistemleri, HAVELSAN'ın komuta-kontrol ve yazılım çözümleri, ASELSAN'ın elektronik harp, radar ve haberleşme kabiliyetleri, ROKETSAN'ın füze ve mühimmat ailesi, TUSAŞ'ın hava platformları, STM'nin deniz platformları, TEI ve Kale Grubu'nun motor ve alt sistem çalışmaları Türkiye'yi silah ithal eden bir aktör olmaktan çıkararak güvenlik mimarisi ihraç edebilen bir ülke konumuna taşımaktadır. Bu ekosistemin stratejik değeri, tekil platformların başarısından ziyade, eğitim, bakım, mühimmat, veri linki, yazılım, elektronik harp ve diplomatik temaslarla birlikte alıcı ülkelerde uzun vadeli güvenlik ortaklıkları oluşturabilmesidir. Bu yönüyle Türkiye'nin savunma sanayisi hamlesi, "Neo-Kruppist Çağ"da teknik kabiliyetiyle dış politika aklının birlikte hareket ettiği ölçüde kalıcı jeopolitik etki üretebilecek bir örnek olarak var olacaktır.

Sonuç olarak savunma sanayisi, salt ekonomik rasyonaliteyle işleyen, ticari kar odaklı klasik bir üretim sektörü olmanın çok ötesindedir. Savunma sanayisi, doğası gereği doğrudan egemenlik alanıyla illiyet bağı bulunan, devletlerin küresel sistemde asimetrik bağımlılık ilişkileri kurmasını ve uluslararası ölçekte stratejik etki üretme kapasitesi olan jeopolitik mimarinin ana taşıyıcı kolonudur. Ancak bu kapasitenin kalıcı jeopolitik değere dönüşebilmesi için "endüstriyel rasyonalite", "diplomatik esneklik", "ham madde güvenliği" ve "askeri gereklilik" arasında hassas bir denge kurulmalıdır. Aksi halde en gelişmiş platformlar bile geçici başarılar üretir. Kalıcı etki ise ancak savunma sanayisi ile dış politikanın "ayrı yürüyüp birlikte vurduğu" yerde doğar.

**Bu analiz 11 Haziran 2026 tarihinde Anadolu Ajansında yayınlanmıştır.*

Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kruppist-cagdan-bugune-savunma-sanayisinin-donusumu/3963782>